

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Editorial

Václav Klaus: Poněkud opomíjené výročí 15. března

Kolektiv IVK: Prezident Macron přinesl nové argumenty, proč z EU vystoupit

Otázka IVK:

Bezhotovostní společnost – radujeme se oprávněně nad každou technologickou novinkou?

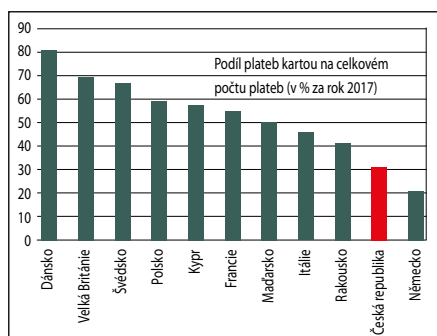
Jiří Weigl: Hanba pozéřskému bláznovství

Václav Klaus: Nová kniha autora bestselleru „Černá labuť“

Ladislava Chateau: Podbízení nebo sázka na jistotu?

BŘEZNOVÝ GRAF IVK

Bezhotovostní společnost

Pramen: ECB Payments Statistics, září 2018

Institut Václava Klause o.p.s.

Šarecká 29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 29. 3. 2019

Poněkud opomíjené výročí 15. března*

Václav Klaus

V poslední době se u nás stalo módou považovat za nejvýznamnější výročí českého dvacátého století roky 1918, 1968 a 1989. Jako někdo, kdo se narodil v období protektorátu a druhé světové války (tři dny před vpádem Hitlera do Sovětského svazu), se nemohu smířit s tím, že jsou tragická výročí let 1938 a 1939 v současnosti připomínána daleko méně. A hlavně méně, než si zaslouží. Dá se to snadno prokázat zcela nepřiměřenou odlišností mediálního pokrytí loňského padesátého výročí 21. srpna 1968 a letošního osmdesátého výročí 15. března 1939.

Vyhlášení německého protektorátu znamenalo likvidaci posledních zbytků české státnosti, resp. toho, co z ní zůstalo po Mnichovu.

Nepovažuji tento rozdíl za vysvětlitelný pouze odlišným časovým odstupem těchto dvou událostí ode dneška. Nevznikl tím, že v případě roku 1939 už jde pro většinu našich spoluobčanů o osobně neprožitou událost. Tento rozdíl je neobhajitelný! Vyhlášení německého protektorátu znamenalo likvidaci posledních zbytků české státnosti, resp. toho, co z ní zůstalo po Mnichovu. Byla to vlastně likvidace státnosti československé, neboť ve stejné chvíli zrozený Slovenský štát jakousi slovenskou státností prvně v dějinách naopak nastoloval. Jsem si jist, že je podceňování tohoto výročí nenáhodnou věcí. Tento „příspěvek“ k našemu zapomínání má evidentní cíl: tehdejší strašlivý zásah Německa do našich dějin odsouvat do pozadí. A přispívat tím k převypravování naší historie tak, aby se více hodila do dnešního evropského narativu (abych použil toto módní, pro mne však cizí slovo).

Německo je dnes pro nás spřátelenou zemí. Je hlavním symbolem Evropské unie (a faktickým demiurgem jejího vývoje) a proto jeho problematika, dodnes nedostatečně

ně vysvětlená (protože nevysvětlitelná) minulost už nemá být příliš často zmiňována. A když, tak jedine v symbióze s neuvěřitelně proradným pokusem některých našich „lepšolid“ symetrizovat vinu Čechů a Němců za 2. světovou válku (a holokaust) připomínáním nepěkných českých činů,

Německo je dnes pro nás spřátelenou zemí. Je hlavním symbolem Evropské unie (a faktickým demiurgem jejího vývoje) a proto jeho problematika, dodnes nedostatečně vysvětlená (protože nevysvětlitelná) minulost už nemá být příliš často zmiňována.

ke kterým docházelo při odsunu sudetských Němců, případně ahistorickým odsuzováním odsunu jako takového.

Při přípravě a podpisu česko-německé deklarace v lednu 1997 jsem při složitých jed-

EDITORIAL

První stránky březnového Newsletteru IVK se textem Václava Klause *Poněkud opomíjené výročí* vrací k „15. březnu 1939“, kterému jsme věnovali i anketu minulého čísla. V té aktuální se ptáme na ekonomické, ale také velmi politické a společenské téma – vizi bezhotovostní společnosti. Radujeme se oprávněně nad všemi technologickými novinkami, které nám umožňují snazší a ještě bezstarostnější platby a správu našich financí? My jsme přesvědčeni, že obavy z toho, že nás každý další krok tímto směrem přiblíží politickému rozhodnutí o úplném zrušení hotovosti se všemi jeho negativními důsledky pro ekonomickou, politickou a individuální svobodu jsou na místě.

V březnovém vydání Newsletteru plus *Souvislosti geneze a důsledky genderové ideologie* jsme jako tři hlavní směry současného pokrokařského útoku na společnost označili genderismus, masovou migraci a boj se změnou klimatu. Všechny tři jsou dnes nedílnou součástí ideového nátlaku na děti a studenty na školách. Naposledy se za tichého souhlasu

* Publikováno dne 14. března 2019 v deníku Právo.

(Pokračování ze strany 1)

či podpory učitelů a ředitelů projevili třetí jmenovaný směr v rámci institucionalizovaného záškoláctví – stávek za klima *Fridays for Future*, které se rozšířily i k nám. Tématu se ve svém komentáři věnuje Jiří Weigl.

Dále si můžete přečíst reakci kolektivu autorů IVK na široce diskutovanou řeč francouzského prezidenta Macrona „Za evropskou obrodu“, s níž vystoupil v rámci předvolební agitace v eurovolbách. V závěru naleznete jednu knižní a jednu filmovou recenzi.

Filip Šebesta

náních s německým kancléřem Helmutem Kohlem pokusy o jakoukoli symetrizaci viny rezolutně odmítal. A jsem rád, že se formule tohoto typu do deklarace dostaly.

S nerovným posuzováním 15. března 1939 a 21. srpna 1968 se smířit nemohu. Nesouhlasím s názory, že březen 1939 způsobil Hitler (jednotlivec, který už dávno nežije), zatímco srpen 1968 způsobili Rusové (národ, který je – snad – věčný). Drtivá většina lidí by považovala za absurdní vyjádřit to úplně opačně – říci, že za březen 1939 mohou Němci a za srpen 1968 (paradoxně Ukrajinec) Brežněv.

S nerovným posuzováním 15. března 1939 a 21. srpna 1968 se smířit nemohu. Nesouhlasím s názory, že březen 1939 způsobil Hitler (jednotlivec, který už dávno nežije), zatímco srpen 1968 způsobili Rusové (národ, který je – snad – věčný). Drtivá větši-

na lidí by považovala za absurdní vyjádřit to úplně opačně – říci, že za březen 1939 mohou Němci a za srpen 1968 (paradoxně Ukrajinec) Brežněv. Takto si s historií zahrávat nemáme.

Březen 1939 byl jedinečný a zásadní v tom, že tehdy šlo, resp. začalo jít o bytí či nebytí našeho národa. Nejen našeho státu. Nacisté se svými likvidačními plány netajili. Hrozilo, že náš národ bude opravdu zničen. To je třeba připomínat i dnes.

Patnáctý březen 1939 byl v každém případě největší tragédií našeho národa celého dvacátého století. Tato formulace není ode mne pokusem o marginalizaci okupace naší země v roce 1968 vojsky Varšavské smlouvy a už vůbec ne jejich důsledků. Ta byla pro nás další velkou tragédií. Mnozí jsme ji zažívali osobně (a její důsledky nesli bezprostředně), i když ani v tomto případě už nás není tolik. Trochu podceňujeme plynutí času. V roce 1968 dosáhlo dospělého věku méně než 15% dnes žijících občanů České republiky. Přesto zůstává toto výročí součástí našich životů – na rozdíl od 15. března 1939, který klíčovým okamžikem zůstal asi už jen pro generaci mých rodičů a prarodičů. A ti už nežijí.

Dnešní hodnocení událostí let 1938 a 1939 považuji za velkou chybu. Březen 1939 byl jedinečný a zásadní v tom, že tehdy šlo, resp. začalo jít o bytí či nebytí našeho národa. Nejen našeho státu. Nacisté se svými likvidačními plány netajili. Hrozilo, že náš národ bude opravdu zničen. To je třeba připomínat i dnes. Nelze to bagatelizovat současnými pokusy nově konstruovat evropské dějiny tak, aby se hodily dnešku.

newsletterplus
BŘEZEN 2019

JIRÍ WEIGL
výkonný ředitel
Institutu
Václava Klause

ALEŠ VALENTA
analytik
Institutu
Václava Klause

SOUVISLOSTI, GENEZE A DŮSLEDKY GENDEROVÉ IDEOLOGIE

Významnou součástí moderního pokroká-
ství ještě bizarněji, než byl pro starý marxis-
mus-leninismus vědecký komunismus, je
genderová ideologie. Jde o poslední z progre-
sivistických „ismů“, který začal agresivně
zaplňovat veřejný prostor i u nás. Je to ideo-
logie natolik bizarní, že ji stále velká většina
společnosti nebere vážně, jako bláznivou
absurditou se jí nezabývá a ignoruje ji. Pro-
tože v tomto případě jde skutečně o zásadní
ohrožení společnosti, jakou ji známe, je třeba
se této třetí složce moderního progresivismu
věnovat podrobně.

Newsletter IVK plus 3/2019
**Souvislosti geneze a důsledky
genderové ideologie
si můžete zdarma stáhnout na
www.institutvk.cz/newslettery**

Jak výstižně říká Ivo Strejček (v posledním čísle Newsletteru IVK), dnešní módní „euro-peisticky pokrivený výklad dějin má sloužit ke konstruování nové společnosti, osvobozené od minulosti a zbavené předsudků založených na historických zkušenostech“. Ano, dnešní zacházení s výročím 15. března je pokusem na některé historické zkušenosti zapomenout a vymazat je z paměti. Je pokusem považovat nás všechny, i naše předky, za viníky, resp. spoluviníky tehdejších evropských historických tragédií se stejnou mírou viny.

Aleš Valenta (ve stejném Newsletteru, který byl věnován tomuto tragickému 80. výročí) netriviálně připomíná, že jsme 15. března ▶

V sobotu 9. března 2019 bylo v Římě představeno italské vydání knihy Václava Klause a Jiřího Weigla *Stěhování národů pod názvem Comprendere*

L'immigrazione Prontuario per affrontare la crisi migratoria in Europa. Kniha byla vydána nakladatelstvím Giubileo Regnani.

1939 „byli okupováni nacistickým Němcem“. Proto „nesmíme zapomínat nebo z politicky účelových důvodů vypouštět ani jeden z obou pojmů“. Okupace to byla nacistická i německá.

Patnáctý březen 1939 byl v každém případě největší tragédií našeho národa celého dvacátého století.

Moc si toho z té doby pamatovat nemohu, ale opakovanou noční domácí prohlídku – a děs v očích rodičů – si pamatuje i malé dítě. Pamatuji se i na houkání sirén v okamžicích spojeneckých náletů (i nedaleko místa na pražských Vinohradech, kde jsme

bydleli, bylo bombardováním zničeno několik činžovních domů). Vzpomínám si, jak jsem byl – spolu se svou mladší sestrou – odváděn, ona odnášena, do špatně osvětleného sklepa, kde jsme hodiny čekali na konec náletů). Vzpomínám si na tanky v den osvobození – vím, že na sobě neměly symboly americké, ale sovětské. I to už dnes začíná být zapomínáno, zamlčováno, resp. ponovu – politicky korektně – interpretováno.

Nemohu mít pochopení pro postoje pana Posselta ze sudetoněmeckého landsmanšaftu a jemu podobných lidí. V třicátých letech se sice nemluvilo o „evropských elitách“, to je dnešní slovo, ale jedno tehdejší poznání z událostí září 1938 a března

1939 musí zůstat konstantou našich životů – na evropské politické elity se spoléhat nedá. Pro ně jsme málo důležití. To platilo tehdy, to platí i dnes.

A nakonec musím uvést jednu málo známou věc, kterou často nezmiňujeme. I u dnešních německých politiků se v rozhovoru vždy, dříve nebo později, vrátí otázka, zda by nebylo možné s tím odsunem (a s majetky) něco udělat. Já jim rezolutně říkám, že to možné není. Minulost je minulostí, už se stala, nedá se předělat (nebo prožít jinak), musíme ji přijmout. A vyvodit z ní poučení. Když začnou o smířování, říkám, že nejsem s Němci nesmířen. A že je úkolem pro každého z nás smířit se hlavně se svou vlastní minulostí. ■

Prezident Macron přinesl nové argumenty, proč z EU vystoupit*

Francouzský „prezident Slunce“ Emanuel Macron ve své průhledně účelové předvolební řeči – nazvané „Za evropskou obrodu“ – evropskému kontinentu sdělil, že „Evropa je on“, a že je proto nezbytné, aby vypadala podle jeho představ. To je i v kontextu postdemokratické EU velikášství dosud neznámého typu. Svůj boj (nechceme lacině vtípkovat překladem Mein Kampf) „vedu ve jménu Francie a bez ustání, abych pomohl Evropě...“, říká Macron. My jsme – po prostudování jeho pamfletu – přesvědčeni, že Evropa žádnou Macronovu pomoc nepotřebuje. Naopak.

Francouzský „prezident Slunce“ Emanuel Macron ve své průhledně účelové předvolební řeči – nazvané „Za evropskou obrodu“ – evropskému kontinentu sdělil, že „Evropa je on“, a že je proto nezbytné, aby vypadala podle jeho představ.

Naprostu nepřijatelné je už Macronovo východisko, kterým je tvrzení, že „ještě nikdy od druhé světové války nebyla Evropa tak potřebná a ... v takovém ohrožení“. Jeho symbolem se stal brexit. To je zcela nehorázné tvrzení. Odejít z EU bylo svobodným rozhodnutím britských voličů, bylo důsledkem dlouhodobé nespokojenosti Britů s dnešním konceptem evropské integrace. „Brexit je slepá ulička“, říká Macron. Pro koho je to slepá ulička? Brexit je pro Velkou Británii návratem k demokratickému výkonu politiky v rámci národního státu na základě mandátu voličů. Kdyby bylo v EU všechno v pořádku, kdyby to byl tak báječný a úspěšný model, jak Macron hlásá, pak by Britové neměli důvod EU opouštět.

Macron navrhuje vytvoření celé řady nových evropských orgánů, v nichž chce zaměstnat své europeistické soupeřníky a zároveň oslabit demokracii v jednotlivých členských zemích EU. Navrhuje např. vytvoření Evropské agentury pro ochranu demokracie, která by „každému členskému státu dala k dispozici evropské odborníky, kteří by volební proces chránili proti kybernetickým útokům a manipulacím“. Co to znamená? Již ne voliči, ale agentura se svými „odborníky“ bude posuzovat, zda jsou výsledky voleb správné, takové, jaké si unijní Macronové přejí.

Macron navrhuje zřídit Evropský azylový úřad a Evropskou radu pro vnitřní bezpečnost. Zůstat součástí schengenského prostoru by pro nás bylo za těchto okolností smrtelnou chybou. Migrační krize jasně prokázala, že je schengenský „bezhraniční“ projekt zcela mylný koncept. Svobodné cestování ani obchodování nijak výrazně nezjednodušuje, ale je mimořádně výhodný pro nekontrolovatelné překračování hranic migranty nebo pachatelé nejrůznějších nezákonných činů. Macronem koncipovaná „revize“ schengenského prostoru by podřídila Českou republiku povinnému přerodělování migrantů, aniž bychom se mohli takovému postupu vzpírat.

Slovo „hranice“ používá Macron ve vyhroceně ochrannářském přístupu, když tvrdí, že „hranice musí zajistit spravedlivou hospodářskou soutěž a na nových základech postavit naši obchodní politiku“. Tím rozumí uzavřít hranice všem firmám, které nedodržují „evropské hodnoty, normy pro životní prostředí, ochranu údajů a spravedlivé daňové odvody“. Co to jsou evropské hodnoty bude stanovovat on a jemu podobní. I to je pro nás naprostu nepřijatelné.

Macronova „nová“ Evropa, která „bude předjímat situaci na trhu práce, aby mohla vytvářet pracovní místa“ zaručí všem

občanům „stejnou odměnu na jednom pracovišti a evropskou minimální mzdu ... každoročně kolektivně vyjednávanou“. Bude prostorem bezuhlíkové technologie a prostřednictvím Evropské banky pro klima umožní splatit „klimatický dluh“. O naše zdravé a nezávadné potraviny se postará Evropská jednotka pro hygienickou bezpečnost a do akce nastoupí Evropská rada pro inovace. Macron v konstrukci „nové Evropy po brexitu“ navrhuje zcela nepřijatelný rozsah evropských regulací, čímž demonstruje, že evropské elity (v čele s ním) motivaci odchodu Britů z EU nepochopily.

Autoritativní a povýšené rady přináší Macron v době, kdy se Francie potýká s bezprecedentními hospodářskými a sociálními problémy. Co chce doma naprostou neúspěšný a neoblíbený prezident radit zbytku EU?

Autoritativní a povýšené rady přináší Macron v době, kdy se Francie potýká s bezprecedentními hospodářskými a sociálními problémy. Co chce doma naprostou neúspěšný a neoblíbený prezident radit zbytku EU? Kde se v něm bere drzost domácí neúspěchy své politiky překrývat evropským aktivismem? Pokud by nabubřelá „macronovská“ politika měla být dnešní EU vnucena a Macronova „evropská obroda“ realizována, pak bychom z takové EU měli co nejrychleji odejít. Jestli pro někoho naše výzvy k vystoupení z EU dosud zněly jako příliš radikální a málo zodpovědný přístup, děsivá Macronova vize pro nás jiné východisko nenabízí. Opustíme Evropou unii naduté francouzského polomonarchy, dokud je ještě čas.

Václav Klaus, Jiří Weigl a Ivo Strejček

* Publikováno v deníku MF DNES dne 7. března 2019.

OTÁZKA IVK

Bezhotovostní společnost: radujeme se oprávněně nad každou technologickou novinkou?

Téma bezhotovostní ekonomiky v posledních týdnech zvedlo hned několik událostí. První byl „inovativní“ návrh na to, jak omezit hotovost, který zazněl z Mezinárodního měnového fondu a jemuž se v minulém čísle Newsletteru věnoval Václav Klaus. Jiný bezhotovostní projekt amerického ekonomů K. Rogoffa již v minulosti na stránkách Newsletteru kritizovala Hana Lipovská (Newsletter IVK, prosinec 2016).

Další událostí z nedávné doby byla iniciativa českého Ministerstva průmyslu a obchodu, které tvrdí, že posílení bezhotovostní ekonomiky je v zájmu státu a na konci února bylo proto na jeho půdě podepsáno Memorandum o spolupráci při posilování a podpoře bezhotovostní ekonomiky.

Diskusi a četné pozitivní ohlasy pak vzbudilo rovněž zprovoznění služby Apple Pay v České republice umožňující bezhotovostní placení mobilním telefonem.

Radujeme se ale oprávněně nad každou technologickou novinkou? Nebo je na místě spíše obezřetnost, protože existují oprávněné důvody obávat se, že nové technologie umožní zcela novou kvalitu sociálního inženýrství a regulace společnosti, ekonomiky a životů jednotlivců, jež byla dříve státům, ale i velkým korporacím technicky nedostupná? Nehrozí nám nové nebezpečí omezení svobody a soukromí?

* * *

Jiří Rusnok
guvernér ČNB

Bezhotovostní peněžní oběh (či společnost) stále více proniká do našich každodenních životů. Jako uživatel tyto novinky vítám, protože mi většinou usnadňují způsob placení a zvyšují můj spotřebitelský komfort.

V roli představitele centrální banky mohu svůj pohled strukturovat do dvou oblastí. Ze zákona jsme odpovědní za plynulost a hospodárnost platebního styku. Za klíčové v této věci považuji, že bezhotovostní transakce jsou rozvíjeny především soukromým sektorem. Daný proces probíhá spontánně, v sepětí s rozvojem moderních technologií. V ČNB vývoj bezhotovostních plateb rovněž pozorně sledujeme a dbáme především na plnění zákonného rámce. Nemáme však ambice stát se hlavním hybatelem změn.

Druhou oblastí je měnová politika. Vnímáme akademické diskuse o tom, že by případné zrušení hotovosti mohlo oslabit či dokonce odstranit omezení daná nulovou dolní hranicí úrokových sazeb a posílit tak schopnost záporných sazeb stimulovat agregátní poptávku a inflaci, ukáže-li se to jako potřebné. Jsme si ale dobře vědomi rozmanitých rizik, která jsou se zrušením hotovosti spojená. I zde proto budeme jako centrální banka postupovat velmi obezřetně.

Ladislav Jaki
Institut Václava Klause

Před několika týdny začalo stahování pětiseturové bankovky z oběhu a Evropská centrální banka se chystá její platnost zrušit zcela. Touto dosud platnou bankovkou bylo už nyní čím dál těžší běžně zaplatit. Když ji někdo vyndal z peněženky, hned se v očích prodávačů stal podezřelým. ECB chce prý svým opatřením bojovat s černou a šedou ekonomikou, nelegální finanční transakce údajně probíhají hlavně prostřednictvím velkých bankovek. To je stejná logika, jako zakázat všem sportovním vozům jízdu nad 80 km/h, aby se předešlo riziku, že jimi budou prchat bankovní lupiči. Pravý důvod podobných nápadů bude jinde.

Někteří ekonomové se domnívají, že ECB hodlá jít razantněji do záporných úrokových sazeb a tlačit tak na komerční banky, aby se zbavovaly hotovosti. Bankovky s nižší hodnotou totiž držení velkých objemů hotovosti významně prodražují (zaberou víc místa). Oponenti tohoto názoru říkají, že při delším trvání záporných sazeb trh unikne k náhradním ekvivalentům běžné měny, k určité formě kvazi peněz. Nebo se vrátíme k nějakým podobám barteru? Něčeho podobného se možná opravdu brzy dočkáme, protože motivace ECB bude úplně jiná. Neboj se zločinem, ale postupná úplná likvidace hotovosti s cílem mít každého z nás

pod totální kontrolou. Přechod na bezhotovostní platby je zčásti přirozený a spontánní. Jenže to regulátorům lidského chování nestačí. Chtějí hotovost zrušit mocenskými nástroji. To je sen všech sociálních inženýrů: mít přehled o každém kroku každého z nás, o každé koupi a prodeji, o každém pohybu sebemenších částek prostřednictvím dohledu nad bezhotovostními platbami. Proč? Kontrola je jen prvním krokem. Tím druhým je cílené usměrňování našeho ekonomického chování. Ve světě bez hotovosti to nebudeme my sami, kdo bude volit, jaké hodnoty chce konzumovat. Budeme vedeni k těm „správným“. Že je to vize z nějaké antiutopie? Není. Vytlačování velkých bankovek nebo třeba elektronická evidence tržeb, to vše jsou postupné kroky (z nichž některých si ani nevšímáme) k ovládnutí lidí. Že jde o zcela reálnou variantu i naší budoucnosti, to prokázal i seminář s názvem Bezhotovostní společnost (Cashless society), který před časem pořádalo nakladatelství Economica spolu s ČNB a na její půdě. Evidentně se myšlenka rušení hotovosti neomezuje jen na eurozónu. Chceme takovou společnost?

Patrik Nacher
poslanec hnutí ANO,
předseda podvýboru
na ochranu spotřebitele

Problém zrušení hotovosti a její nahrazení výlučně bezhotovostními platbami není černobílý. Ani zrušení, ani její zachování nesmí být dogma nebo nařízení shora. Zru-

šení hotovosti má svoje výhody. Například odbourání pouliční kriminality, respektive větší ochrana finančních prostředků (kartu lze zablokovat, ukradená hotovost je prakticky ztracená), zásadní omezení černé ekonomiky či praní špinavých peněz. Výrazným faktorem je pohodlnost a snadná manipulace.

Na druhé straně najdeme negativa. Vlastní měna je znakem státnosti i hrdosti občanů na svůj stát. Právě existence hotovosti je určitým zdrojem odhodlání Čechů uchovat si korunu a nezavádět v ČR euro. Platební karta také láká k větším útratám než placení v hotovosti, protože člověk ztrácí onu přirozenou neochotu vydávat peníze. Především je to ale samotná svoboda a ochrana soukromí.

Jsem liberál, a tudíž nejsem příznivcem rušení hotovosti do doby, dokud je o ní zájem. Nechci lidem tuto možnost brát, a to ani ve jménu rábdy vyšších cílů. Ve chvíli, kdy lidé sami přestanou v drtivé většině hotovost používat a převáží klady bezhotovostních plateb, bude na místě se s hotovostí postupně rozloučit. To je ale hudba vzdálené budoucnosti.

Ladislav Minčíč

ředitel odboru legislativy,
práva a analýz
Hospodářské komory ČR

Ekonomika, která byla limitována centrálně plánovanou nabídkou, je již téměř 30 let minulostí. Dnes je určující poptávka. Firmní odběratelé i koneční spotřebitelé se svobodně rozhodují, co a jakým způsobem chtějí pořídit. To se týká i způsobu placení za kupované zboží nebo službu.

Úspěšný prodávající je připraven uspokojit zákazníka, ať už hodlá platit hotově nebo bezhotovostně, nechce riskovat, že přijde o zákazníka, klienta, prostě potenciálního kupujícího jen proto, že nebude s to akceptovat klientem upřednostňovaný způsob platby. Mnozí kupující upřednostňují pohodlí placení, které skýtají moderní technologie, ať už jde o kreditní či debetní karty nebo aplikace v mobilních telefonech. Je ovšem pravda, že zvláště pro malého podnikatele může být problém vybavit se potřebnou technikou, která by mu akceptaci nových typů plateb umožňovala.

Proto v Česku podle polského vzoru vzniká přímo mezi podnikateli iniciativa, jejímž smyslem je sdružit soukromé prostředky, dobrovolně poskytnuté jedněmi firmami, zejména karetními společnostmi a bankami, a použít je na levnější či dokonce bezplatné pořízení odpovídajícího technického řešení, popř. ke krytí části provozních poplatků za používání těchto technických řešení jinými firmami – malými podnikateli.

Marian Kechlibar
publicista

Existuje anglické rčení „Knowledge is Power“, čili „Vědění je síla“. Obvykle se používá v optimistickém kontextu, například vědeckého pokroku.

Jenže „vědění“ je neutrální čepel o dvou břitech, a jeden z těch dvou břitů pro běžného člověka zas tak kladný není. Čím více toho nějaká osoba, firma či úřad vědí o vás, tím větší moc nad vámi mají. V případě velkých organizací zpracovávajících bezhotovostní platby jsou jejich databáze detailním obrázkem vaší ekonomické činnosti.

Hotovost je jedním z mála prostředků obchodního styku, který ještě pod tak detailním dohledem není, a pouhou svojí existencí zajišťuje, že některé jevy nemohou nastat. Například nelze ponořit základní úrokovou sazbu hluboko pod nulu, nebo nelze obyvatelům země plošně nařídit nákup nějakého zboží či služby. (V tom smyslu, že by vám příslušný orgán rovnou strhl jejich cenu z účtu.)

V konečném důsledku je ale zachování existence hotovosti na nás, přesněji na naší ochotě ji při každodenním placení používat. Je totiž pravda, že platby bezkontaktní kartou jsou výrazně pohodlnější. Většina technologických novinek, které umožňují detailní náhled do soukromí svých uživatelů, se prosadila právě tím, že lidem zjednodušují život. Je možné, že dostatečná poptávka po osobní autonomii a soukromí jednoduše neexistuje.

Dušan Tříška

ekonom CEVRO Institut

Kdykoli mám reagovat na uvedené téma, nejdřív odkážu na Newsletter IVK z prosince 2016, ve kterém podrobuje Hana Lipovská zdrcující kritice bezhotovostní projekt harvardského profesora Kennetha Rogoffa.

K uvedenému textu pak poněkud anekdoticky dodávám, že zatímco někomu vadí papírové peníze i jako šířitelky infekčních chorob, já si je občas schovávám pro jejich výtvarnou hodnotu, stejně jak jsem to kdysi dělal i v případě poštovních známek na papírových dopisech.

Docela vážně pak připomenu dobu, kdy jsme u nás zaváděli kapitalismus kromě jiného i prostřednictvím akcií bezhotovostně evidovaných v centrálním počítači

Střediska cenných papírů. V této souvislosti přiznám, že pozdější přeměnu těchto akcií na listinné jsem sledoval s nelibostí, obavami a dokonce i podezřením. Na závěr tedy položím otázku, zda bychom se neměli – třeba i na půdě IVK – znovu zamyslet nad docela zajímavými odlišnostmi mezi bezhotovostními penězi a zaknihovanými cennými papíry.

Vladimír Pikora

ekonom Next Finance

Dokud technologie mění jen způsob platby takovým způsobem, že to lidem zjednodušuje život, vítám to. Poslední novinkou u nás je zavedení Apple Pay. Jestli budu používat k placení mobil a aplikaci tu či onu, je na mém rozhodnutí. To je dobře. Jakmile ovšem zaznívájí hlasy o úplném zrušení hotovosti, jsem proti. Chci mít volbu. Chci platit elektronicky i fyzicky. Technologie se může ukázat jako zrádná třeba ve chvíli dlouhodobého výpadku elektřiny. Hrozbě black-outu zatím neumíme zabránit. V takovou chvíli by každý ocenil hotovost. Navíc digitální peníze lze snadno sledovat a mnoho vlád ve světě se začíná chovat jako Velký bratr. Co hůř, když mám fyzické peníze, mohu je mít pod polštářem. Když mám ale jen digitální peníze, musím je mít někde v bance. Tam je má pod kontrolou centrální banka. ECB přitom ukazuje, že se neštítí poslat své úrokové sazby do záporných hodnot. Dnes kvůli existenci fyzických peněz ECB nemůže držet úrokové sazby výrazně záporné. Kdyby byly ovšem všechny peníze pouze digitální, může nastavit svou základní sazbu třeba na minus 10% a donutit mě k útratám, které nechci. Konec fyzických peněz by byl koncem svobody a soukromí.

Lukáš Kovanda

hlavní ekonom
CZECH FUND

V pozadí volání po omezení či rušení hotovosti jsou různé motivace. Například progresivističtí politici si od toho slibují potlačení kriminality nebo lepší daňový výběr. Otázka ztráty svobody nebo anonymity je pro ně druhořadá, pokud se jí vůbec zabývají, protože přece – „slušný člověk stejně nemá co skrývat a čeho se bát.“

Centrální bankéři, či jejich podstatná část, a mnozí ekonomové by zase hotovost rádi rušili, aby pak mohli snižovat úrokové sazby hlouběji do záporu. Žijí v představě, že jen tak lze za současných podmínek účinně stimulovat mnohé vyspělé ekonomiky.

Takzvaná přirozená úroková míra podle nich klesla hluboko pod nulu, a to například kvůli přebytku úspor nad investicemi, jež má být způsoben populačním stárnutím. Aby tedy centrální banka mohla ekonomiku stimulovat, musí také své sazby srazit hluboko do záporu. To nejde bez zásadního omezení hotovosti.

Potíž je v tom, že mezi ekonomy nepanuje žádná široká shoda na tom, proč vlastně přirozená úroková míra klesá. Například Claudio Borio z Banky pro mezinárodní platby podezírá i samotné centrální banky. Ty setrvalým „uvolňováním měnové politiky“ a nastavováním příliš nízkých sazeb stlačují dokonce právě přirozenou úrokovou míru. Příliš nízké sazby udržované po příliš dlouhou dobu nakonec mohou ekonomiku spíše umrtvovat než oživovat. Umožňují přežívání málo produktivních zombie-firem, které „zaclánějí“ produktivnějším nástupcům.

To je však pohled, který současná generace centrálních bankéřů prostě nemůže přijmout, protože by tím popřela to, co dělala půlku života. Takže budou nadále „uvolňovat měnové podmínky“, stlačovat úroky, třeba i do záporu, a snažit se tedy vymýtit hotovost, přičemž tím vším ekonomice dost možná vůbec nepomohou. Výsledkem bude méně svobodná společnost a ekonomická stagnace.

Tomáš Břicháček
právník a publicista

Jednou věcí je rozvoj bezhotovostní ekonomiky v rámci spontánního běhu věcí. Proti využívání bezhotovostních plateb jako projevu svobodné vůle jednotlivce nic nenamítám, a to i při vědomí odvrácené stránky této pomyslné elektronické mince. Součástí svobody by měla být odpovědnost; každý ať si sám uváží, zda má

pro něj větší význam pohodlí, nebo naopak rizika, která spočívají ve ztrátě soukromí před veřejnou mocí. Přiznejme si, že mnozí dnes dáváme nezdědka přednost pohodlí, zatímco negativa trochu podceňujeme.

Naopak je třeba odmítnout snahy politiků a centrálních bank omezovat hotovostní platby v zájmu boje proti té či oné nezákonné činnosti (terorismu, organizovanému zločinu, korupci, šedé ekonomice apod.). Zde jde o vtíravou regulaci, která představuje nepřiměřený zásah do svobody jednotlivce a vlámání se do jeho osobní sféry. Taková opatření se přitom mívají účinkem, podobně jako třeba zostřování pravidel držení zbraní. Ti, proti nimž údajně směřují, si s právními restrikcemi těžkou hlavu nedělají, a tyto pak znesnadňují život především slušným lidem.

Nechme jednotlivé občany, aby si sami zvolili, v jaké míře budou používat bankovky a mince, a v jaké bezhotovostní prostředky.

Jan Kozák
Národohospodářská
fakulta VŠE

Některé technologické novinky se bohužel ukazují být v rukou současných tvůrců hospodářské politiky pouze vítaným nástrojem jak „solistikovaněji“ řídit lidskou společnost. Návrh MMF na omezení hotovosti je dalším dílem do skládačky nástrojů intelektuálních „elit“, které řečeno s Hayekem, jsou osudně domýšlivé a jsou přesvědčeny, že jako jediní pochopily, co je pro lidi dobré. Tragédií je, že jejich spasitelské nápady nezůstávají jen neviným obsahem salónních kavárenských debat, ale skrze stále se zvyšující moc nevolených úředníků nadnárodních institucí přecházejí ve skutečné činy. Je to nevykořenitelná představa sociálních inženýrů,

že stejně jako lze na principech přírodních zákonů měnit vlastnosti složitých mechanických systémů, tak lze také konstruovat a řídit složitou lidskou společnost.

Diskuse MMF nad bezhotovostní společností a nástrojem negativních úrokových sazeb je dalším pokusem o takové řízení, které by nebylo ničím jiným, než zdaněním úspor. To staví na hlavu funkci peněz, tak jak ji známe, a je v zásadním rozporu s fundamentálními principy kapitalismu volné tržní soutěže. Jednalo by se o dramatický zásah do systému, který se po staletí spontánně vyvíjel, mimo jiné na principech, které pracovitost, spříšlost a šetrnost považovaly za klíčové předstupeň investic a spotřeby.

Jsmo svědky pomalého a cíleného omezování individuální svobody, které jeho vykonavatelé, právě díky technologickým novinkám, halí do hávu pokroku a modernity. Obávám se však, že se jedná spíše o krok kupředu k naplnění Orwellových chmurných vizí.

Smutná zpráva

17. března 2019 zemřel prof. Ing. Václav Bakule, DrSc., významný český odborník v oboru mezinárodních financí a dlouholetý, velmi kvalitní vysokoškolský pedagog. Zpráva o jeho smrti nás velmi zarmoutila. Jistě zasáhla i mnoho dalších kolegů z několika generací jeho studentů, které za dlouhá léta svého akademického života vychoval. My jsme měli to potěšení mezi ně patřit. Vážili jsme si ho jako skvělého učitele a jedné ze skutečných osobností naší Almy mater. Na Vysoké škole ekonomické v Praze vyučoval od jejího založení v roce 1953 a jeho vědecké práce v oblasti financí měly pro tuto ekonomickou disciplínu u nás zásadní význam.

Vždy budeme na prof. Václava Bakuleho s úctou a vděčností vzpomínat.

Václav Klaus a Jiří Weigl

Hanba pozéřskému bláznovství

Jiří Weigl

Na stále bláznivějším pokrokařském Západě se šíří jako nejnovější forma klimatického alarmismu exaltovaná hysterie, jejímž symbolem je švédská školačka Greta Thunbergová, jež na protest proti podle ní nedostatečné činnosti vlád v boji proti tzv. globální změně klimatu bojuje záškoláctvím. Je při tom oslavována pokrokařským mainstreamem a jako vrchol

ná celebrita zvaná na dýchánky světových politických a ekonomických celebrit v Davosu.

Naše kulturní avantgarda ve svých nejlepších „kohoutovských“ tradicích se nehodlá smířit s hrozícím „ekologickým kolapsem“ a „apatii vládních elit“, ale jde kupředu, razí cestu pokroku inspirována pečlivým studiem západních pionýrů.

Boj proti změnám klimatu nechozením do školy je světový hit a i u nás se již vyskytli hlupáci, kteří se to pokoušejí napo-

dobit, a jiní, kteří to jako chvályhodnou občanskou aktivitu oslavují. Ale nedosti na tom. O tom, že vzdělání a z něho plynoucí schopnost kriticky myslet, se pokrokařským manipulátorům veřejného mínění nehodí do krámu, není pochyb. Evidentně však své moci zatím úplně nedůvěřují a oprávněně pochybují, že se jim podaří si podřídit mlčící většinu pouhým přesvědčováním. A tak máme na stole kampaň za vyhlášení „klimatického stavu nouze“, který by uvědomělým environmentalistům umožnil suspendovat občanské svobody a lidská práva a nastolil jakousi novou diktaturu, sloužící vyšší pravdě klimatického náboženství. ▶

Už ani nepřekvapí, že tyto protispolečenské bludy zelených extrémistů a jejich absurdní požadavky na omezení svobody veřejnou mocí si bez zaváhání osvojila naše pražská tzv. kulturní fronta a posledního února letošního roku se obrátila otevřeným dopisem s názvem „Staňme se spojenci v boji proti budoucnosti klimatického rozvratu“ na magistrát hlavního města s požadavkem, aby vyhlásil „stav klimatické nouze“ a začal jednat v zájmu planety. Cílem tohoto výjimečného stavu v hlavním městě má být „do roku 2030 fungovat s neutrálními emisemi skleníkových plynů“. Naše kulturní avantgarda ve svých nejlepších „kohoutovských“ tradicích se nehodlá smířit s hrozícím „ekologickým kolapsem“ a „apatii vládních elit“, ale jde kupředu, razíc cestu pokroku inspirována pečlivým studiem západních pionýrů. Že je to nesmyslné, směšné a křečovitě, nevádí. Chceme přece být v „tvrdém jádru“ a světoví.

Signatáři správně tuší, že česká společnost je většinou vůči podobnému třeštění velmi skeptická, a proto vykalkulovaně adre-

Signatáři správně tuší, že česká společnost je většinou vůči podobnému třeštění velmi skeptická, a proto vykalkulovaně adresují svou výzvu pražskému magistrátu, kde mají své ideové spřízněnce. Zřejmě věří, že z Prahy pod moudrou vládou aktivistů vznikne po vzoru husitského Tábora něco jako „klimatická komuna“, moderní podoba království Božího na zemi.

sují svou výzvu pražskému magistrátu, kde mají své ideové spřízněnce. Zřejmě věří, že z Prahy pod moudrou vládou aktivistů vznikne po vzoru husitského Tábora něco jako „klimatická komuna“, moderní podoba

království Božího na zemi. Původcem těchto aktivit však není pouze „klimatický žal“ (climate grief) – vznešená módní psychiatrická diagnóza, již se na Západě honosí ti nejuvědomější z šířitelů dobra. Čertovo kopýtko z provolání vykoukne na samém závěru, v nejasné poznámce, že hrozba klimatického rozvratu musí znamenat „nastavení jiných pravidel pro financování a řízení kulturních institucí“ (sic).

Že se pod podobné nesmysly podepisují různí aktivisté a obskurní neziskovky a spolky, nikoho nepřekvapí. Na pováženou však je, že pod tímto bizarním dokumentem vidíme podepsány státní a veřejné kulturní instituce, jako Národní filmový archiv, Institut umění – Divadelní ústav, Akademii výtvarných umění v Praze, Vysokou školu uměleckoprůmyslovou, Uměleckoprůmyslové muzeum, Národní knihovnu České republiky a řadu dalších. V našem státě je něco opravdu hodně shnilého.

7. března 2019

EXCERPTA Z ČETBY – NASSIM N. TALEB

Nová kniha autora bestselleru „Černá labuť“

Václav Klaus

Autor bestselleru Černá labuť (The Black Swan z roku 2007, česky 2011) každé dva, tři roky vydává novou knihu a všechny se až moc dobře prodávají. Tato jejich extrémní prodávánost a popularita mne odváděly od toho, abych měl zájem si je přečíst. Recenze jeho nové knihy „Skin in the Game“ v posledním čísle časopisu Regulation (vydává CATO Institute) mne však motivuje, něco si od něho přečíst.

Recenzent George Leef (jehož texty často čtu) knihu chválí, ale mně teď nejde o knihu jako celek. Neviděl jsem ji. Chci uvést a tím zpopularizovat dvě myšlenky, které i Leef zdůrazňuje a které se mi zdají mimořádně pěkné a pro nás v současnosti vysoce relevantní.

Nassim Nicholas Taleb (profesor oboru „risk engineering“ na Newyorské univerzitě) se velmi ostře vymezuje proti svým intelektuálním kolegům a označuje je vtipným akronymem IYI, Intellectuals Yet Idiots, česky možná IAI, intelektuálové avšak idioti. Jsou to podle něho lidé, kteří nemají prakticky žádné zkušenosti s reálným světem, ale mají dostatek titulů a vlivných pozic k tomu, aby nám diktovali, co máme dělat. Pro řadu z nás – ekonomů – je symbolické, že mezi tyto lidi zařazuje jména jako Ben Bernanke, Paul Krugman, Cass Sunstein, Tim Geithner

a Thomas Piketty. Jejich chování označuje za parazitické. (Dnes ráno mi poslal hezký e-mail Martin Bejvl, který v něm píše o „nové aristokracii“, což je termín Petra Hampla. Asi se tím myslí totéž.)

Bohatství národa podle něho není výsledkem úrovně vzdělání, ale právě naopak. Pouze bohaté země si mohou dovolit vydávat spoustu peněz na „risk-free“ (to jsou ti parazité) učitele a administrátory, kteří zabezpečují formální, ale často zcela neužitečné vzdělání. Tučně by měla být napsána jeho věta: „jen velmi málo přispívají ke zvyšování bohatství, ale o to více tohoto bohatství – on říká – absorbují.“

Taleb se věnuje i tolik adorovanému vzdělání. Říká něco, co sice mnoho rozumných ekonomů už dávno ví, ale veřejnost jsme o tom nepřesvědčili. Bohatství národa podle něho není výsledkem úrovně vzdělání, ale právě naopak. Pouze bohaté země si mohou dovolit vydávat spoustu peněz na „risk-free“ (to jsou ti parazité) učitele a administrátory, kteří zabezpečují formální, ale často zcela neužitečné vzdělání. Tučně by měla být napsána jeho věta: „jen velmi málo přispívají ke zvyšování bohatství, ale o to více tohoto bohatství – on říká – absorbují.“ Všichni ti, kteří si myslí, že cestou k prosperitě je povinná návštěva univerzity pro každého, mají v Talebovi svého velkého odpůrce.

Asi začnu Taleba číst, jeho knihy všechny mám. Už mi je řada přátel darovala, ale já je zatím neotevřel.

21. února 2019

Nakladatelství Mladá fronta ve spolupráci s IVK vydá na přelomu března a dubna 2019 čtvrtou knihu z volné řady čtenářsky úspěšných cestovatelských zápisků prezidenta Klause pod názvem **Václav Klaus stále na cestách**

FILMOVÁ RECENZE – JAN PALACH

Podbízení nebo sázka na jistotu?

Ladislava Chateau

V sobotu 12. ledna měl televizní premiéru film *Jan Palach* v režii Roberta Sedláčka, podle scénáře Evy Kantůrkové, hlavní roli ztvárnil Viktor Zavadil. Film se promítal v rámci vzpomínkového týdne na Jana Palacha, od jehož mučednické smrti uběhlo letos 16. ledna padesát let. Získal titul *nejlepší český film loňského roku*, a obdržel tak Cenu české filmové kritiky, kterou převzalo producentův trio Jan Schwarcz, Silvia Panáková a Jan Maxa.

Podobně (pře)šťastně si před lety vedl i film Agnieszky Hollandové *Hořící keř*, který všechny poroty ve všech kategoriích ověnčily vavříny. A to už samo o sobě stojí za pozornost. Zarážející je, že oba filmy vzbuzují podezření, že porotci si spletli úkol a posuzovali téma, nikoliv jeho umělecké ztvárnění. Agnieszka Hollandová svoje dílo pojala v duchu *hollywoodského příběhu*, v těch slovných ateliérech dlouho pobývala, a tak není divu – stříhla to podle tamního vzoru; hlavní postava je mladá přitažlivá právnička (asi Dagmar Burešová v podání Taťany Pauhofové), která se neohroženě a statečně potýká se všemi nástrahami a úklady doby, které následují po tragické smrti Jana Palacha; její postava se příliš neliší od četných jiných *právniček* amerických televizních seriálů i filmů, jen námatkou jmenuji *Petty Hewes*, *nebezpečná právnička* (USA, 2007) nebo *Ally Mcbealová* (USA, 1997) a další a další. Není podstatné, že filmové scény neodpovídají skutečnosti, nejde o dokument a tvůrce má plné právo na svoji uměleckou licenci, ale jde o to, že *uměleckého* ve filmu *Hořící keř* nebylo nic, co by stálo za větší pozornost; film je křečovitý a mnohé je na hranici (i za hranicí) trapnosti. A tak nejde do hlavy, že i film Roberta Sedláčka *Jan Palach*, který většina kritiků považuje v lepším případě za průměrný a divácká odezva je většinou jen vlažná, dosáhl na vysoké ocenění, přičítám to, jak jsem už řekla, omylu, ke kterému v porotě opět došlo.

Talent herce Zavadila byl žalostně promrhán; postava je schematická, scénář mu předepsal jakýsi přepjatý výraz, dovádění u jezera či s holkou na fakultě na tom nic nemění; repliky připomínají spíše naučný film k hodině dějepisu. Na brigádě ve Francii polská brigádnice vypravuje hlavnímu hrdinovi o tom, co se přihodilo, že v Polsku vzplála lidská pochodně na protest proti okupaci Československa vojsky Varšavského paktu (jen pro úplnost - tehdy se upálil Ryszard Siwiec, září 1968). A od toho okamžiku

už každý ví, co se stane, neboť brigádník Jan se zamyslí a zamyšlený výraz už neodloží, už žije jen pro *svůj čin*. Říkám sice scénář, ale bůhví, film je obecně považován za dílo režiséra; z trpké zkušenosti vím, jak velice se může scénář rozcházet s konečnou podobou filmu, přesně, jak jednou kdosi slavný vtipně poznamenal, *když scénárista odevzdá scénář, je mrtev*. Scénář je dílo literární a režiséři s ním nakládají často svévolně. Scénárista tomu jen obtížně může zabránit.

Fascinace mučednickou smrtí má vždy velice komplikovaný kontext, v tomto ohledu však dílo Jan Palach zcela selhalo, jak konečně napsal i Petr Bílek v Literárních novinách z letošního února.

Nepochopitelná je scéna, kdy Jan Palach utopí v řece nejslabší štěně z psiho vrhu. Režie tím snad naznačuje, že měl Palach sklon ke smrti? Že byl schopen ukončit nelitostně život štěněte? Tvrdý hoch? *Slabší* povaha by jistě nechala zvíře uspat u veterináře... Nebo má scéna vypovídat o tom, že Jan byl přece jen vesnický kluk, a jednal, jak bylo na venkově běžné? Těžko říci, co měl Robert Sedláček na mysli. Zato z velice popisných scén jsme se dověděli, že Jan Palach měl zvířátka rád, že pomáhal mamince a chodil do kostela; o jeho vztahu k bratrovi jsme se nedověděli nic a o jeho kamarádovi Luboši Holečkovi, který měl ve skutečnosti v jeho životě velký význam, zvláště v posledních dnech jeho života, rovněž nic. Když film nevede silný prožitek, nepronikne do svědomí, nevyvolá frustraci ani smutek, když chybí psychologická propracovanost, nelze hovořit o umění. Což, bohužel, platí o většině českých filmů z posledních let. A pokud jde o *Jana Palacha*, nasvědčuje tomu i skutečnost, že vykladači jeho života se ve filmu ani příliš nezabývali jeho vztahem k dívce (ve skutečnosti k Heleně Zahradníkové), která, myslím, že po obrně nápadně kulhala; ten vztah je jen načrtnutý, podobně jako Palach, prochází i dívka stříbrným plátnem zcela nepřírozně, bezvýrazně. Zato blondatá spolužačka (asi Eva Bednářiková), v příkrém rozporu se skutečností, je vykreslena jako velká fakultní svůdnice, která chce Palacha odloučit jiné rozhodně mravnější, navíc postižené spolužačce – pohádkový výklad dobra a zla. Zlo, mimo jiné, symbolizuje i tato studentka kyprých tvarů v minisukni, svádějící hlavního hrdinu ve školním kabinetu (kumbálu?). Svůdnice však uspěje jen částečně, dojde jen na *osahávačku!* Po dlouhé době jde snad o jediný český film, kdy se *nejde natvrdo*, film o Lidicích takové štěstí neměl, a o *Bohémě*, rovněž z dílny Roberta Sed-

láčka, raději nemluvě... *Jana Palacha* však jeho stvořitel ušetřil, a to je nutno pochválit.

Jan Palach se v mnohém podobal Janu Husovi, nemyslím teď ve scéně skotačení ve vodě, kterou Eva Kantůrková už vepsala i do filmu *Jan Hus*, a v případě *Jana Palacha* zopakovala jen s tím rozdílem, že jde o kazašské jezero, ale v tom, jak oba dva řešili konflikt politiky a morálky, byť každý po svém, ve výsledku podobně. Fascinace mučednickou smrtí má vždy velice komplikovaný kontext, v tomto ohledu však dílo *Jan Palach* zcela selhalo, jak konečně napsal i Petr Bílek v Literárních novinách z letošního února.

Stejně jako Jan Hus i Jan Palach se obětoval, čin byl pro jednoho i druhého kategorií nadřazenou životu. Bez silných povah, heroického ducha a sebeobětování by se žádná bitva nikdy nevyhrála, ale naší povinností je zůstat naživu. Film *Jan Palach* postrádá jakoukoliv transcenci, nezachytil nic z melancholie, z pocitu ustrnutí, který člověka může vést až k sebezničení, film nezachytil žádné citové rozpoložení ve smyslu *nevolnosti ze života*, jak o tom hovoří znalci lidské duše, pocit, který Jan Palach musel nutně prožívat. Jeho vztah k okolí je zachycen jen povrchně, bez hlubšího vcítění, přesvědčivá není ani postava univerzitního profesora, který se rozhodne přijmout požadavky normalizace, a zklame tak Palachovu důvěru.

Ztvárnit smrt ve filmu není jistě snadné, o to více smrt mučednickou... Režisér si ten náročný úkol velice zjednodušil; závěrečný vleký záběr na znetvořené třesoucí se tělo oběti, o kterém by známý režisér Claude Lanzmann nepochybně řekl, že jde o *nepřiměřený tlak* na diváka, nemohl film zachránit. Film nemohl zachránit ani skvělý herecký výkon Zuzany Bydžovské v roli Palachovy matky. Recenzent Lukáš Vaněk měl pravdu, když už loni 22. 8. napsal, že film „Jan Palach neobsahuje žádnou scénu, která by hyřila nápadem“.

Slavný režisér Georges Wilhelm Pabst kdysi prohlásil, že „posláním filmu je stanovovat diagnózu doby a do vědomí lidí pevněji zakořenit závažné myšlenky“. A tomu nedostál ani film Hollandové, ani Sedláčkův. Ve filmu *Jan Palach* jsme viděli jen pokus o více či méně vznešené pojetí Palachovy osobnosti, ale spíše snahu dostat významnému výročí. Ta snaha však může způsobit nemalé škody, říká se jí totiž podbízení nebo sázka na jistotu. A na to, prosím, velký pozor.

P.S.: V okamžiku, kdy dopisuji tyto řádky, televize oznamuje, že žádný z českých filmů se ani letos nedostal do nominace na Oscara, naposledy alespoň tak uspěly *Želary* v roce 2003. A ještě upřesňuji, že v Cannes zabodovalo jen Kachyňovo *Ucho* v roce 1990... ■